Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (pátého senátu)

8. června 2023 *

„Řízení o předběžné otázce – Ochrana spotřebitele – Směrnice 93/13/EHS – Zneužívající ujednání ve spotřebitelských smlouvách – Smlouva mající dvojí účel – Článek 2 písm. b) – Pojem ‚spotřebitel' – Kritéria"

Ve věci C-570/21,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná na základě článku 267 SFEU rozhodnutím obvodního soudu ve Varšavě-Woli, se sídlem ve Varšavě (Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie, Polsko) ze dne 22. června 2021, došlým Soudnímu dvoru dne 13. září 2021, v řízení

I. S.,

K. S.

proti

YYY. S. A.,

SOUDNÍ DVŮR (pátý senát),

ve složení: E. Regan, předseda senátu, D. Gratsias, M. Ilešič, I. Jarukaitis a Z. Csehi (zpravodaj), soudci,

generální advokát: G. Pitruzzella,

za soudní kancelář: A. Calot Escobar, vedoucí,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

– za I. S. a K. S.: P. Artymionek, A. Citko a M. Siejko, radcowie prawni,

– Za YYY. S. A.: Ł. Hejmej, M. Przygodzka a A. Szczęśniak, adwokaci,

– za polskou vládu: B. Majczyna, jako zmocněnec,

* Jednací jazyk: polština.

– za Evropskou komisi: S. L. Kalėda, U. Małecka a N. Ruiz García, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 15. prosince 2022,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 2 písm. b) směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi I. S. a K. S. na straně jedné a bankou YYY. S. A., na straně druhé, jenž se týká zaplacení částky navýšené o úroky, kterou obdržela tato banka na základě ujednání obsažených ve smlouvě o hypotečním úvěru indexovaném na základě kurzu cizí měny.

Právní rámec

Unijní právo

Směrnice 93/13

3 Bod 10 odůvodnění směrnice 93/13 zní takto:

„[…] vzhledem k tomu, že účinnější ochrany spotřebitele lze dosáhnout přijetím jednotných právních předpisů v oblasti zneužívajících ujednání; že takové přepisy by se měly vztahovat na všechny smlouvy uzavírané mezi prodávajícími nebo poskytovateli a spotřebiteli; […]“

4 Článek 1 této směrnice v odstavci 1 stanoví:

„Účelem této směrnice je sblížit právní a správní předpisy členských států týkající se zneužívajících ujednání ve smlouvách uzavíraných mezi prodávajícím zboží nebo poskytovatelem služeb a spotřebitelem.“

5 Článek 2 uvedené směrnice zní následovně:

„Pro účely této směrnice se rozumí

[…]

b) ‚spotřebitelem‘ fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely, které nespadají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání;

c) ‚prodávajícím nebo poskytovatelem‘ fyzická nebo právnická osoba, veřejnoprávně nebo soukromoprávně vlastněná, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely související s její obchodní nebo výrobní činností nebo povoláním.“

6 Článek 3 odst. 1 této směrnice stanoví, že „[s]mluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele“.

7 Článek 6 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví:

„Členské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazná a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání.“

Směrnice 2011/83/EU

8 Bod 17 odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES (Úř. věst. 2011, L 304, s. 64) uvádí:

„Definice spotřebitele by měla zahrnovat fyzické osoby, které jednají mimo rámec své obchodní činnosti, podnikání, řemesla nebo povolání. Pokud je však v případě smluv majících dvojí účel smlouva uzavřena za účelem částečně spadajícím do rámce a částečně mimo rámec obchodní činnosti dané osoby a obchodní účel této činnosti je natolik okrajový, že nepřevažuje v celkovém kontextu dotčené transakce, tato osoba by rovněž měla být považována za spotřebitele“.

9 Článek 2 této směrnice stanoví:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

1) ‚spotřebitelem‘ fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná za účelem, který nelze považovat za její obchodní činnost, podnikání, řemeslo nebo povolání;

2) ‚obchodníkem‘ fyzická nebo právnická osoba bez ohledu na to, zda je v soukromém či veřejném vlastnictví, která jedná, i prostřednictvím jiné osoby jednající jejím jménem nebo v jejím zastoupení, za účelem, který lze považovat za její obchodní činnost, podnikání, řemeslo nebo povolání v souvislosti se smlouvami, na které se vztahuje tato směrnice;

[…]“

Směrnice 2013/11/EU

10 Bod 18 odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/11/EU ze dne 21. května 2013 o alternativním řešení spotřebitelských sporů a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2009/22/ES (směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů) (Úř. věst. 2013, L 165, s. 63) uvádí:

„Definice ‚spotřebitele‘ by měla zahrnovat fyzické osoby jednající mimo rámec své obchodní činnosti, podnikání, řemesla nebo povolání. Pokud je však smlouva uzavřena za účelem částečně spadajícím do rámce a částečně mimo rámec obchodní činnosti dané osoby (smlouvy mající dvojí účel) a obchodní účel této činnosti je natolik okrajový, že v celkovém kontextu dotčené transakce nepřevažuje, měla by být tato osoba považována rovněž za spotřebitele“.

11 Článek 4 této směrnice stanoví:

„1. Pro účely této směrnice se rozumí

a) ‚spotřebitelem‘ fyzická osoba, jež jedná za účelem, který nelze považovat za provozování jejího obchodu, živnosti nebo řemesla anebo výkonu jejího povolání;

b) ‚obchodníkem‘ fyzická nebo právnická osoba, bez ohledu na to, zda je v soukromém nebo veřejném vlastnictví, jež jedná, včetně jednání jakékoli osoby jednající jejím jménem nebo z jejího pověření, za účelem souvisejícím s jejím obchodem, živností nebo řemeslem anebo výkonem jejího svobodného povolání;

[…]“

Nařízení (EU) č. 524/2013

12 Bod 13 odůvodnění nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 524/2013 ze dne 21. května 2013 o řešení spotřebitelských sporů on-line a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2009/22/ES (nařízení o řešení spotřebitelských sporů on-line) (Úř. věst. 2013, L 165, s. 1) uvádí:

„Definice ‚spotřebitele‘ by měla zahrnovat fyzické osoby jednající mimo rámec své obchodní činnosti, podnikání, řemesla nebo povolání. Pokud je však smlouva uzavřena za účelem částečně spadajícím do rámce a částečně mimo rámec obchodní činnosti dané osoby (smlouvy mající dvojí účel) a obchodní účel této činnosti je natolik okrajový, že v celkovém kontextu dotčené transakce nepřevažuje, měla by být tato osoba považována rovněž za spotřebitele.“

13 Článek 4 tohoto nařízení stanoví:

„1. Pro účely tohoto nařízení se rozumí:

a) ‚spotřebitelem‘ spotřebitel ve smyslu čl. 4 odst. 1 písm. a) směrnice [2013/11];

b) ‚obchodníkem‘ obchodník ve smyslu čl. 4 odst. 1 písm. b) směrnice [2013/11];

[…]“

Polské právo

14 Článek 22[1] ustawa – Kodeks cywilny (zákon o občanském zákoníku) ze dne 23. dubna 1964 (Dz. U. z roku 1964, č. 16), ve znění použitelném na spor v původním řízení (dále jen „občanský zákoník“), definuje „spotřebitele“ jako „fyzickou osobu, která s podnikatelem právně jedná za účelem, jenž přímo nesouvisí s její podnikatelskou nebo profesní činností“.

15 Článek 385[1] odst. 1 občanského zákoníku stanoví:

„Ujednání spotřebitelské smlouvy, která nebyla sjednána individuálně, nejsou pro spotřebitele závazná, pokud jeho práva a povinnosti upravují takovým způsobem, jenž je v rozporu s dobrými mravy a hrubě porušují jeho zájmy (zneužívající smluvní ujednání). Tímto ustanovením nejsou dotčena ujednání týkající se hlavních závazků stran včetně ceny nebo odměny, pokud byla jednoznačně formulována“.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

16 Žalobci v původním řízení, I. S. a K. S., uzavřeli manželství, aniž uzavřeli manželskou smlouvu.

17 Dne 28. února 2006 podali u předchůdce žalované v původním řízení žádost o hypoteční úvěr ve výši 206 120 polských zlotých (PLN) (přibližně 45 800 eur), jehož indexační měnou byl švýcarský frank (CHF). Tento úvěr byl určen zaprvé na refinancování spotřebitelských dluhů spojených se spotřebitelským úvěrem, běžným bankovním účtem, jakož i kreditní kartou, a zadruhé na financování renovace bydlení.

18 Dne 21. března 2006 žalobci v původním řízení uzavřeli s předchůdcem žalované v původním řízení smlouvu o hypotečním úvěru ve výši 198 996,73 PLN (přibližně 44 200 eur), který byl indexován na švýcarské franky a na dobu 300 měsíců. První tranše tohoto úvěru byla určena zaprvé ke splacení částky 70 000 PLN (přibližně 15 600 eur) z titulu úvěru, na běžný účet vedený na jméno společnosti vedené I. S. a zadruhé k zaplacení několika pojistných ve výši 1 216,80 PLN (přibližně 270 eur), 3 979,93 PLN (přibližně 880 eur) a 3 800 PLN (přibližně 840 eur). Druhá tranše byla určena zaprvé ke splacení různých finančních závazků žalobců v původním řízení, které odpovídaly částkám 9 720 PLN (přibližně 2 200 eur), 7 400 PLN (přibližně 1 600 eur) a 9 000 PLN (přibližně 2 000 eur), a zadruhé k financování renovace bydlení ve výši 93 880 PLN (přibližně 20 900 eur).

19 Jak ke dni žádosti o úvěr, tak ke dni uzavření této smlouvy o úvěru vykonávala osoba I. S. podnikatelskou činnost ve společnosti podle občanského práva a osoba K. S. pracovala jako zámečník na základě pracovní smlouvy.

20 Žalobci v původním řízení podali k předkládajícímu soudu žalobu, kterou se domáhali vrácení částky 13 142,03 PLN (přibližně 2 900 eur) navýšené o úroky, kterou obdržela YYY. na základě ujednání uvedené smlouvy o úvěru týkajících se valorizace měsíčních splátek úvěru a výše dluhu z důvodu, že tato ujednání jsou zneužívající.

21 Ze žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že YYY. před předkládajícím soudem zejména tvrdila, že dotčený úvěr byl poskytnut za účelem splacení úvěru vázaného na podnikatelskou činnost, takže se žalobci v původním řízení nemohli dovolávat právní ochrany podle článku 385[1] občanského zákoníku.

22 Kromě toho z této žádosti vyplývá, že na jednání, které se konalo dne 11. ledna 2021 před předkládajícím soudem, osoba I. S. potvrdila, že částka 70 000 PLN (přibližně 15 600 eur), přiznaná v rámci dotčené úvěrové smlouvy, byla určena na splacení dluhu na její podnikatelský účet a po tomto splacení byl tento účet zrušen. Osoba I. S. rovněž uvedla, že uvedené splacení bylo podmínkou, kterou bylo podmíněno uzavření této smlouvy.

23 Za těchto okolností má předkládající soud pochybnosti o výkladu pojmu „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 v situaci, kdy v rámci „smíšené“ smlouvy o úvěru byla část zapůjčené částky, a sice 35 % této částky, která není převažující ani okrajová, použita ke splacení úvěru vázaného na podnikatelskou činnost jednoho z žalobců v původním řízení a druhá část této částky, a sice 65 % této částky, byla určena pro účely soukromé spotřeby nesouvisející s podnikatelskou činností. Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda výklad pojmu „spotřebitel“, založený na pravidlech o příslušnosti ve věcech spotřebitelských smluv, přijatý v rozsudku ze dne 20. ledna 2005, Gruber (C-464/01, dále jen „rozsudek Gruber“, EU:C:2005:32), v němž Soudní dvůr rozhodl, že k tomu, aby se osoba, která uzavřela smlouvu týkající se zboží určeného částečně k podnikatelskému účelu a částečně k účelu, který se netýká její podnikatelské činnosti, mohla dovolávat těchto pravidel pro určení příslušnosti, podnikatelský účel musí být natolik okrajový, že má zanedbatelnou úlohu v celkovém kontextu dotčené transakce, může být použit *per analogiam* na výklad pojmu „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13.

24 V tomto ohledu uvedený soud poznamenává, že z bodu 17 odůvodnění směrnice 2011/83 a z bodu 13 odůvodnění nařízení č. 524/2013 vyplývá, že pro účely definice pojmu „spotřebitel“ v případě smluv majících dvojí účel, tj. smluv uzavřených za účelem částečně spadajícím do rámce a částečně mimo rámec obchodní činnosti dané osoby, musí být obchodní účel této činnosti natolik okrajový, že v celkovém kontextu dotčené smlouvy nepřevažuje.

25 Kromě toho si předkládající soud klade otázku ohledně kritérií, která je třeba vzít v úvahu v rámci takové definice. Předkládající soud se zejména táže, zda skutečnost, že pouze jeden ze žalobců v původním řízení sledoval podnikatelský účel, a skutečnost, že bez splacení dluhu dotčeného podniku by dotčený úvěr nebyl poskytnut k nepodnikatelskému účelu, představují v tomto ohledu relevantní kritéria.

26 V této souvislosti obvodní soud ve Varšavě-Woli ve Varšavě (Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie, Polsko) přerušil řízení a předložil Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Musí být čl. 2 písm. b) směrnice 93/13, jakož i body odůvodnění této směrnice vykládány v tom smyslu, že nebrání tomu, aby se definice ‚spotřebitel‘ vztahovala na osobu vykonávající podnikatelskou činnost, která uzavřela společně s úvěrovaným, jenž takovou činnost nevykonává, smlouvu o úvěru indexovaném na cizí měnu, jehož účel částečně souvisel s podnikatelskou činností jednoho z úvěrovaných a částečně s touto činností nesouvisel, a to nejen za situace, kdy je podnikatelský účel natolik okrajový, že má v celkovém kontextu dané smlouvy zanedbatelnou úlohu, přičemž skutečnost, že nepodnikatelská stránka převažuje, nemá v tomto ohledu vliv?

2) V případě kladné odpovědi na první otázku, musí být čl. 2 písm. b) směrnice 93/13, jakož i body odůvodnění této směrnice vykládány v tom smyslu, že se pojem ‚spotřebitel‘ uvedený v tomto ustanovení vztahuje také na osobu, jež v okamžiku podepsání smlouvy vykonávala podnikatelskou činnost, zatímco druhý úvěrovaný takovou činnost vůbec nevykonával, přičemž obě tyto osoby uzavřely s bankou smlouvu o úvěru indexovaném na cizí měnu, jehož jistina byla částečně využita na podnikatelský účel jednoho z úvěrovaných a částečně na účel

nesouvisející s vykonávanou podnikatelskou činností, za situace, kdy podnikatelský účel není okrajový a v celkovém kontextu smlouvy o úvěru nemá zanedbatelnou úlohu, přičemž nepodnikatelská stránka převažuje a bez použití jistiny úvěru na podnikatelský účel by nebylo možné poskytnutí tohoto úvěru na nepodnikatelský účel?“

K předběžným otázkám

K první otázce

27 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby jako „spotřebitel“ byla kvalifikována osoba, která uzavřela smlouvu o úvěru určeném k účelu částečně souvisejícímu s její podnikatelskou činností a částečně nesouvisejícímu s touto činností, společně s jiným úvěrovaným, který nejednal v rámci své podnikatelské činnosti, pokud vztah existující mezi touto smlouvou a podnikatelskou činností této osoby není natolik okrajový, že má zanedbatelnou úlohu v celkovém kontextu uvedené smlouvy, ale je natolik omezený, že v tomto kontextu nepřevažuje.

28 Podle ustálené judikatury je pro výklad ustanovení unijního práva třeba vzít v úvahu nejen jeho znění, ale i jeho kontext a cíle sledované právní úpravou, jejíž je součástí (rozsudek ze dne 7. listopadu 2019, Kanyeba a další, C-349/18 až C-351/18, EU:C:2019:936, bod 35, jakož i citovaná judikatura).

29 Pokud jde o znění čl. 2 písm. b) směrnice 93/13, je třeba uvést, že podle tohoto ustanovení je „spotřebitelem“ fyzická osoba, která ve smlouvách, na něž se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely, které nespadají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání.

30 Postavení dotčené osoby jako „spotřebitele“ tak musí být určeno s ohledem na funkční kritérium spočívající v posouzení, zda dotčený smluvní vztah spadá mimo rámec činností při výkonu určité profese [rozsudek ze dne 27. října 2022, S. V. (Budova ve spoluvlastnictví), C-485/21, EU:C:2022:839, bod 25 a citovaná judikatura]. Soudní dvůr měl kromě toho příležitost upřesnit, že pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 má objektivní povahu a je nezávislý na konkrétních znalostech, které dotyčná osoba může mít, nebo na informacích, jež má tato osoba skutečně k dispozici (rozsudek ze dne 21. března 2019, Pouvin a Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, bod 24, jakož i citovaná judikatura).

31 Znění čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 však neumožňuje určit, zda, a pokud ano, za jakých okolností může být osoba, která uzavřela smlouvu mající dvojí účel, jež spadá pouze částečně do rámce její podnikatelské činnosti, považována za spotřebitele ve smyslu této směrnice.

32 Pokud jde o kontext čl. 2 písm. b) směrnice 93/13, jakož i o cíle sledované touto směrnicí, je třeba připomenout, že tato směrnice se použije, jak vyplývá z jejího čl. 1 odst. 1 a čl. 3 odst. 1, na zneužívající ujednání „smluv uzavřených mezi prodávajícím zboží nebo poskytovatelem služeb a spotřebitelem“, která „nebyla sjednána individuálně“ (rozsudek ze dne 15. ledna 2015, Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, bod 19 a citovaná judikatura).

33 Jak uvádí desátý bod odůvodnění uvedené směrnice, jednotná právní pravidla v oblasti zneužívajících ujednání se musí, s výhradou výjimek uvedených v tomto bodě odůvodnění, vztahovat na „všechny smlouvy“ uzavírané mezi prodávajícími nebo poskytovateli a spotřebiteli, jak jsou definovány v čl. 2 písm. b) a c) téže směrnice [rozsudek ze dne 27. října 2022, S. V. (Budova ve spoluvlastnictví), C-485/21, EU:C:2022:839, bod 22 a citovaná judikatura].

34 Směrnice 93/13 tedy smlouvy, na které se použije, definuje prostřednictvím odkazu na určitou vlastnost smluvních stran podle toho, zda jednají v rámci obchodní nebo výrobní činností nebo povolání, či nikoli (rozsudek ze dne 21. března 2019, Pouvin a Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, bod 23, jakož i citovaná judikatura).

35 Toto kritérium odpovídá myšlence, ze které vychází systém ochrany zavedený směrnicí, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu zboží nebo poskytovateli služeb z hlediska jak vyjednávací síly, tak úrovně informovanosti, což ho vede k tomu, že přistupuje na podmínky předem vyhotovené prodávajícím zboží nebo poskytovatelem služeb, aniž může ovlivnit jejich obsah (rozsudek ze dne 3. září 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, bod 18 a citovaná judikatura).

36 Vzhledem k této nerovnosti čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví, že zneužívající ujednání nejsou pro spotřebitele závazná. Jedná se o kogentní ustanovení, které má nahradit formální rovnováhu, již smlouva nastoluje mezi právy a povinnostmi smluvních stran, rovnováhou skutečnou, která má obnovit rovnost mezi smluvními stranami (viz rozsudek ze dne 17. května 2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, bod 36 a citovaná judikatura).

37 Soudní dvůr kromě toho již uznal, že toto široké pojetí pojmu „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 umožňuje zajistit ochranu přiznanou touto směrnicí všem fyzickým osobám, které se nacházejí ve slabším postavení vůči prodávajícímu zboží nebo poskytovateli služeb (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 21. března 2019, Pouvin a Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, bod 28).

38 Za těchto podmínek, jak v podstatě uvedl generální advokát v bodech 61 a 66 svého stanoviska, kogentní povaha ustanovení obsažených ve směrnici 93/13 a s nimi spojené zvláštní požadavky na ochranu spotřebitele tedy vedou k upřednostnění širokého výkladu pojmu „spotřebitel“, aby byl zajištěn užitečný účinek směrnice ve smyslu čl. 2 písm. b) této směrnice.

39 I když se tedy ustanovení směrnice 93/13 v zásadě použijí pouze v případě, kdy je předmětem dotčené smlouvy zboží nebo služba určené pro jiné než podnikatelské účely, fyzická osoba, která uzavře smlouvu týkající se zboží nebo služby určené k účelu, jenž částečně spadá do rámce její podnikatelské činnosti, a nespadá tedy do této činnosti pouze částečně, by mohla být v určitých případech kvalifikována jako „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) této směrnice, a tedy využít ochrany poskytované touto směrnicí.

40 Za účelem zajištění dodržení cílů, které sleduje normotvůrce Evropské unie v oblasti spotřebitelských smluv, jakož i soudržnosti unijního práva, je třeba zejména zohlednit pojem „spotřebitel“ obsažený v jiných unijních právních předpisech (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 5. prosince 2013, Vapenik, C-508/12, EU:C:2013:790, bod 25).

41 Jak zdůrazňují žalobci v původním řízení, polská vláda a Evropská komise ve svých písemných vyjádřeních, směrnice 2011/83 je v tomto ohledu obzvláště relevantní.

42 Kromě okolnosti, že definice pojmu „spotřebitel“ uvedený v článku 2 směrnice 93/13 a článku 2 směrnice 2011/83 jsou převážně stejné, tato posledně uvedená směrnice sleduje stejný cíl jako směrnice 93/13. Směrnice 2011/83 se totiž vztahuje na práva spotřebitele, která se týkají smluv uzavřených s prodávajícím nebo poskytovatelem a má dosáhnout vysoké úrovně ochrany spotřebitele zajištěním informovanosti a bezpečnosti při transakcích s prodávajícím nebo poskytovatelem (v tomto smyslu viz usnesení ze dne 15. dubna 2021, MiGame, C-594/20, EU:C:2021:309, bod 28).

43 Kromě toho, jak zdůraznil generální advokát v bodě 72 svého stanoviska, směrnice 2011/83 úzce souvisí se směrnicí 93/13, jelikož první směrnice změnila druhou směrnici a obě tyto směrnice se mohou použít na tutéž smlouvu, pokud tato smlouva spadá současně do jejich věcné působnosti. Kromě toho unijní normotvůrce nedávno tuto vazbu posílil přijetím směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/2161 ze dne 27. listopadu 2019, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES, 2005/29/ES a 2011/83/EU o lepším vymáhání a modernizaci právních předpisů Unie na ochranu spotřebitele (Úř. věst. 2019, L 328, s. 7).

44 Za těchto podmínek je třeba za účelem výkladu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 zohlednit bod 17 odůvodnění směrnice 2011/83, který vysvětluje vůli unijního normotvůrce, pokud jde o definici pojmu „spotřebitel“ v případě smluv majících dvojí účel, a z něhož vyplývá, že pokud je smlouva uzavřena za účelem částečně spadajícím do rámce a částečně mimo rámec obchodní činnosti dané osoby a obchodní účel této činnosti je natolik okrajový, že nepřevažuje v celkovém kontextu smlouvy, tato osoba by rovněž měla být považována za spotřebitele.

45 Význam výkladu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 ve světle bodu 17 odůvodnění směrnice 2011/83 je potvrzen bodem 18 odůvodnění směrnice 2013/11 a bodem 13 odůvodnění nařízení č. 524/2013, které obsahují stejné upřesnění, pokud jde o definici pojmu „spotřebitel“ v případě smluv majících dvojí účel. I když se směrnice 2013/11, jakož i nařízení č. 524/2013 týkají řešení spotřebitelských sporů, a tedy jiných otázek než těch, které jsou upraveny směrnicemi 93/13 a 2011/83, pokud jde o ochranu spotřebitelů, tyto body odůvodnění svědčí o tom, že se unijní normotvůrce rozhodl, že této definici přizná horizontální rozsah.

46 V rozsahu, v němž jsou uvedené body odůvodnění uvedeny v legislativních aktech následujících po skutkových okolnostech sporu v původním řízení, stačí připomenout, jak bylo uvedeno v bodě 38 tohoto rozsudku, že kogentní povaha ustanovení obsažených ve směrnici 93/13 a s nimi spojené zvláštní požadavky na ochranu spotřebitele, vyžadují, aby byl upřednostněn široký výklad pojmu „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) této směrnice, aby byl zajištěn užitečný účinek této směrnice. Teleologický výklad směrnice 93/13 tedy hovoří ve prospěch přístupu vyjádřeného unijním normotvůrcem v týchž bodech odůvodnění, podle kterého osoba, jež uzavřela smlouvu za účelem částečně spadajícím do rámce a částečně mimo rámec její obchodní činnosti a obchodní účel této činnosti je natolik okrajový, že nepřevažuje v celkovém kontextu této smlouvy, tato osoba by rovněž měla být považována za spotřebitele.

47 Výklad pojmu „spotřebitel“ podaný Soudním dvorem v bodech 31 a 45 rozsudku Gruber a potvrzený v bodech 29 až 32 rozsudku ze dne 25. ledna 2018, Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37), pokud jde o výklad článků 15 až 17 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42), jakož i v bodech 87 až 91 rozsudku ze dne 14. února 2019, Milivojević (C-630/17, EU:C:2019:123), pokud jde o výklad článků 17 až 19 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne

12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2012, L 351, s. 1), nebrání ani tomu, aby byl čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 vykládán ve světle bodu 17 odůvodnění směrnice 2011/83.

48 V rozsudku Gruber totiž Soudní dvůr vyložil články 13 až 15 Úmluvy ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32), ve znění následných úmluv o přistoupení nových členských států k této úmluvě (dále jen „Bruselská úmluva“).

49 Jak vyplývá zejména z bodů 32, 33 a 43 tohoto rozsudku, tento rozsudek se týkal výkladu pravidel o příslušnosti v oblasti spotřebitelských smluv stanovených Bruselskou úmluvou, která se odchylují od pravidla o obecné příslušnosti stanoveného touto úmluvou, a sice pravidla soudů smluvního státu, na jehož území má žalovaný bydliště, a musí být jakožto pravidla o příslušnosti odchylující se od tohoto pravidla obecné příslušnosti vykládána striktně v tom smyslu, že nemohou vést k výkladu jdoucímu nad rámec případů výslovně uvedených v této úmluvě.

50 V rámci této zvláštní okolnosti a vzhledem rovněž k dalším relevantním skutečnostem v rámci výkladu takových pravidel o příslušnosti stanovených uvedenou úmluvou, jako jsou pravidla o právní jistotě a předvídatelnosti příslušnosti soudu, jakož i cíle přiměřené ochrany spotřebitele, který sledují ustanovení v oddíle 4 hlavy II této úmluvy (v tomto smyslu viz rozsudek Gruber, body 34 a 45) tedy Soudní dvůr rozhodl, že osoba, která uzavřela smlouvu za účelem částečně spadajícím do rámce a částečně mimo rámec její obchodní činnosti, není oprávněna se dovolávat zvláštních pravidel o příslušnosti v oblasti spotřebitelských smluv upravených Bruselskou úmluvou, ledaže je podnikatelský účel natolik okrajový, že má zanedbatelnou úlohu v celkovém kontextu dotčené transakce (v tomto smyslu viz rozsudek Gruber, body 39 a 54).

51 Vzhledem k tomu, že čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 není ustanovením, které musí být vykládáno striktně, a s ohledem na *ratio legis* této směrnice, jehož cílem je ochrana spotřebitelů v případě zneužívajících smluvních ujednání, nelze striktní výklad pojmu „spotřebitel“ v rozsudku Gruber pro účely určení rozsahu odchylných pravidel o příslušnosti stanovených v článcích 13 až 15 Bruselské úmluvy v případě smlouvy mající dvojí účel rozšířit *per analogiam* na pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13.

52 Za účelem poskytnutí užitečné odpovědi předkládajícímu soudu je třeba rovněž uvést, že v rámci smlouvy o úvěru uzavřené s prodávajícím zboží nebo poskytovatelem služeb spadá fyzická osoba, která se nachází v situaci spoluúvěrovaného, pod pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13, pokud jedná pro účely, které nespadají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání, a pokud se vůči tomuto prodávajícímu zboží nebo poskytovateli služeb nachází v obdobné situaci jako úvěrovaný, musí se na ni společně s ním vztahovat ochrana stanovená touto směrnicí (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 9. července 2015, Bucura, C-348/14, nezveřejněný, EU:C:2015:447, body 35 až 39).

53 S ohledem na výše uvedené je třeba na první otázku odpovědět tak, že čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že se pojem „spotřebitel“ ve smyslu tohoto ustanovení vztahuje na osobu, která uzavřela smlouvu o úvěru určeném k účelu částečně spadajícímu do rámce a částečně mimo rámec její podnikatelské činnosti, společně s jiným úvěrovaným, jenž nejednal v rámci své podnikatelské činnosti, pokud je podnikatelský účel natolik omezený, že v celkovém kontextu této smlouvy nepřevažuje.

K druhé otázce

54 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je upřesnění kritérií umožňujících určit, zda určitá osoba spadá pod pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13, a konkrétně, zda podnikatelský účel smlouvy o úvěru uzavřené touto osobou je natolik omezený, že v celkovém kontextu této smlouvy nepřevažuje.

55 Z ustálené judikatury vyplývá, že vnitrostátní soud, kterému byl předložen spor týkající se smlouvy, jež může spadat do rozsahu působnosti této směrnice, je povinen s ohledem na veškeré důkazy, a zejména ustanovení této smlouvy ověřit, zda lze dotčenou osobu kvalifikovat jako spotřebitele ve smyslu uvedené směrnice. Za tímto účelem musí vnitrostátní soud zohlednit všechny okolnosti projednávané věci, a zejména povahu zboží nebo služeb, které jsou předmětem posuzované smlouvy, umožňující prokázat, za jakým účelem byly toto zboží nebo služba pořízeny (rozsudek ze dne 3. září 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, body 22 a 23, jakož i ze dne 21. března 2019, Pouvin a Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, bod 26).

56 Totéž platí, pokud jde o smlouvu o úvěru, která se částečně vztahuje na podnikatelskou činnost úvěrovaného a částečně na účely nesouvisející na tuto činností, pro účely posouzení zaprvé rozsahu každé z těchto dvou částí v celkovém kontextu této smlouvy a zadruhé převažujícího účelu uvedené smlouvy.

57 V tomto ohledu může rozdělení vypůjčeného kapitálu mezi podnikatelskou a nepodnikatelskou činnost představovat relevantní kvantitativní kritérium. Nicméně nekvantitativní kritéria by mohla být rovněž relevantní, jako je okolnost, že v případě více úvěrovaných pouze jeden z nich sleduje prostřednictvím dotčené smlouvy o úvěru podnikatelský účel, nebo případně skutečnost, že úvěrující podmínil poskytnutí úvěru, který byl původně určen výhradně pro účely soukromé spotřeby, částečným přidělením vypůjčené částky na splacení dluhů spojených s podnikatelskou činností.

58 Tato kritéria nejsou ani taxativní, ani výlučná, takže předkládajícímu soudu přísluší, aby přezkoumal všechny okolnosti smlouvy dotčené ve věci v původním řízení a na základě objektivních důkazů, které má k dispozici, posoudil, do jaké míry podnikatelský či nepodnikatelský účel této smlouvy převažuje v jejím celkovém kontextu.

59 S ohledem na výše uvedené je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že za účelem určení, zda určitá osoba spadá pod pojem „spotřebitel“ ve smyslu tohoto ustanovení, a konkrétně, zda podnikatelský účel smlouvy o úvěru uzavřené touto osobou je natolik omezený, že nepřevažuje v celkovém kontextu této smlouvy, je předkládající soud povinen zohlednit všechny relevantní okolnosti této smlouvy, jak kvantitativní, tak kvalitativní, jako je zejména rozdělení vypůjčeného kapitálu mezi podnikatelskou a nepodnikatelskou činnost, jakož i v případě více úvěrovaných skutečnost, že pouze jeden z nich sleduje podnikatelský účel nebo že úvěrující podmínil poskytnutí úvěru pro účely soukromé spotřeby částečným použitím vypůjčené částky na splácení dluhů spojených s podnikatelskou činností.

K omezení časových účinků tohoto rozsudku

60 Ve svém písemném vyjádření žalovaná v původním řízení v podstatě navrhla, aby Soudní dvůr omezil časové účinky svého rozsudku pro případ, že by nevykládal pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 ve světle rozsudku Gruber. Na podporu své žádosti se dovolávala zásad právní jistoty a zákazu zpětné účinnosti.

61 V tomto ohledu je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury mohou okolnosti jen zcela výjimečně přimět Soudní dvůr k tomu, aby na základě obecné zásady právní jistoty, která je vlastní unijnímu právnímu řádu, omezil možnost všech zúčastněných osob dovolávat se ustanovení, jehož výklad podal, za účelem zpochybnění právních vztahů založených v dobré víře. Aby bylo možné o takovém omezení rozhodnout, musí být splněna dvě základní kritéria, a to dobrá víra zúčastněných kruhů a riziko závažných obtíží (rozsudek ze dne 11. listopadu 2020, DenizBank, C-287/19, EU:C:2020:897, bod 108 a citovaná judikatura).

62 V projednávaném případě však žalovaná v původním řízení pouze uplatnila obecné argumenty, aniž předložila konkrétní a přesné důkazy, které by mohly prokázat opodstatněnost jejího návrhu s ohledem na tato dvě kritéria.

63 Není tudíž důvodné omezit časové účinky tohoto rozsudku.

K nákladům řízení

64 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (pátý senát) rozhodl takto:

1) Článek 2 písm. b) směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách

musí být vykládán v tom smyslu, že:

pojem „spotřebitel“ ve smyslu tohoto ustanovení se vztahuje na osobu, která uzavřela smlouvu o úvěru určeném k účelu částečně spadajícímu do rámce a částečně mimo rámec její podnikatelské činnosti, společně s jiným úvěrovaným, který nejednal v rámci své podnikatelské činnosti, pokud je podnikatelský účel natolik omezený, že v celkovém kontextu této smlouvy nepřevažuje.

2) Článek 2 písm. b) směrnice 93/13

musí být vykládán v tom smyslu, že:

za účelem určení, zda určitá osoba spadá pod pojem „spotřebitel“ ve smyslu tohoto ustanovení, a konkrétně, zda podnikatelský účel smlouvy o úvěru uzavřené touto osobou je natolik omezený, že nepřevažuje v celkovém kontextu této smlouvy, je předkládající soud povinen zohlednit všechny relevantní okolnosti této smlouvy, jak

kvantitativní, tak kvalitativní, jako je zejména rozdělení vypůjčeného kapitálu mezi podnikatelskou a nepodnikatelskou činnost, jakož i v případě více úvěrovaných skutečnost, že pouze jeden z nich sleduje podnikatelský účel nebo úvěrující podmínil poskytnutí úvěru pro účely soukromé spotřeby částečným použitím vypůjčené částky na splácení dluhů spojených s podnikatelskou činností.

Podpisy